

3. Борев Ю. Б. Естетика / Ю. Б. Борев. – М.: Политиздат, 1988. – 237 с.
4. Карнажицкая Т. В. Естетика: учеб. пособие / Т. В. Карнажицкая; под науч. ред. Н. А. Королькова. – Минск: ОДО «Равноденствие», 2004. – 130 с.
5. Естетика: підручник / Л. Т. Левчук, Д. Ю. Кучерюк, В. І. Панченко; за заг. ред. Л. Т. Левчук. – К.: Вища школа, 2000. – 168 с.
6. Бычков В. В. Естетика: учебник / В. В. Бычков. – М.: Гардарики, 2004. – 211 с.
7. Естетика у сучасному світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://estetica.etica.in.ua/estetika-yak-nauka/>

Степанов А.О.

викладач,

*Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького*

ВІДЧУЖЕННЯ ЯК ЯВИЩЕ КУЛЬТУРИ В СИТУАЦІІ КРИЗИ

Категорією, яка описує онтологічну ситуацію порушення або розриву зв'язків індивіда із світом і відповідає поняттю втрати сенсу, є категорія відчуження. У вітчизняній традиції гуманітарних наук термін «відчуження» пов'язують, як правило, з марксистською філософією. Другим основним контекстом вживання цього терміну являється екзистенціальна традиція: перш за все, саме завдяки працям екзистенціалістів в середині ХХ століття відчуження було ідентифіковано як культурний феномен, уособленням якого стали персонажі романів Ф. Достоєвського, Ж.-П. Сартра, А Камю, Е.Гемінгуей, Г.Гессе та ін. [7]. Характерними особливостями цього культурно-історичного типу переживання дійсності стають втрата цінностей, втрата відчуття контролю над власним життям, підвищена чутливість до болісних переживань, пошук осмисленості і цінності в світі фантазії, за межами життя, втрата ідентичності. Однак аналіз історії поняття відчуження вказує на те, що воно відходить корінням до витоків європейської філософської та релігійної традиції.

Як відзначає М. Маркович, термін «відчуження» зустрічається ще в Арістотеля: відповідні грецькі слова означають «виключений із спільноти» або «передача власності» [2, с. 43]. Широкого розповсюдження уявлення про відчуження отримало в християнській теології. Як зауважує Е. Тьювсон, в іудео-християнській традиції міститься ідея про те, що зв'язок людини з Богом подібний близькості між двома людьми, і відчуження від Бога (як люблячого Отця), що виникає в результаті гріхопадіння або байдужості з боку людини, на кшталт відчуження від іншої людини, аналогічним чином може бути пов'язане з дерорганізацією «Я», почуттям провини, втратою ідентичності [6].

Сучасна традиція вживання терміну «відчуження» бере початок від Гегеля та Маркса. Ось як характеризує К. Маркс одне із центральних понять своєї соціальної філософії – відчужену трудову діяльність: «В силу об'єктивних соціально-економічних умов така діяльність є не самоціллю, а засобом для реалізації біологічних або соціальних потреб. Вона має вимушений характер і

припиняється з припиненням примусу до неї (фізичного або економічного). Суб'єктивно така діяльність постає чужою та поневолюючою. Продукт праці та предмети чуттєвого зовнішнього світу, пов'язані з ним, також переживаються як чужі та пануючі над людиною, частина життя, проведена в праці, переживається як «не моя». В ході відчуженої праці людина перетворює свою сутність лише в засіб для підтримки свого існування, саме життя виявляється засобом до життя. Відчужена праця відбирає в людини можливість реалізації її «дійсної родової предметності» і родове життя людини стає для неї засобом» [3, с. 565–566].

У праці «Буття і Ніщо» Ж.-П. Сартр пов'язує поняття відчуження (aliénation) з суб'єктивним досвідом, який виникає при зустрічі з Іншим: «Моє «відчужене Я», яке постає перед іншим як об'єкт, не співпадає з моїм реальним Я і я заперечую його, однак в самому акті заперечення я визнаю його частиною себе «і це відчужене і заперечуване Я є одночасно моїм зв'язком з іншим і символом нашого абсолютного розділення» [4, с. 307].

Для раннього М. Гайдеггера феномен відчуження полягає в тому, що присутність замикається у невласному бутті, «нестримності занять», «неспокійному всезнанні» і «в самій собі заплутується», її власна потенціальність виявляється від неї прихованою [5]. Відчуження, за М. Гайдеггером, стає також результатом байдужого відношення до смерті і заглибленості в теперішнє, в яких проявляється несправжнє, невласне буття присутності. На його думку, справжнє буття відкривається людині лише тоді, коли вона знаходиться в точці стояння в ньому; поза цією точкою можлива лише «пам'ять» про буття, яка не є ні теоретичним уявленням про нього, ні етичним принципом, що слідує із нього. Таким чином, за Гайдеггером, можна говорити про відчуження людини від Бога, яке складає «сутність» людини, але може бути пізнане лише феноменологічно.

Уся історія ХХ, як зрештою й ХІХ ст. свідчить про поступове поглиблення соціального відчуження. Це знаходить відображення й у суспільній свідомості. На рубежі ХХ ст. вже можна говорити про кризу антропологізму і пов'язаної з нею ідеї трансценденталізму. Спробами виходу з неї стало створення таких напрямків як філософська антропологія (М. Шелер), екзистенціалізм з його ідеєю приреченості людського «Я» на метафізичну самотність (Ж.-П. Сартр) або, приміром, неотомізм з ідеєю повернення до теоцентричної картини світу (Ж. Марітен, К. Ранер) [1, с. 268–275]. Соціокультурний аналіз цих поглядів і напрямків показує, що дані автори намагались не стільки відшукати інше вирішення проблеми, скільки зняти саму сутність проблеми в пошуку нової інтелектуальної парадигми (або модернізації традиційної), що до цих пір не принесло бажаного результату. Загалом же цей пошук передбачає створення в європейській суспільній свідомості універсальної і всеохопної доктрини, яка описує сутність людини у всій її багатоманітності.

Відчуження як одна із основних філософських проблем турбує уми філософів упродовж віків. Саме відчуження – це об'єктивний соціальний процес, що характеризується перетворенням діяльності людини та її результатів в самостійну силу, яка панує над нею і навіть ворожа їй. Відчуження пов'язане

із «оречевленням» та фетишизацією соціальних відносин, яким приписуються такі соціальні характеристики, якими вони не володіють, а світ культури стає при цьому не лише чужим, але й ворожим особистості. Процес відчуження властивий також й для духовного життя суспільства, охоплює виробничу і невиробничу сфери діяльності, різноманітні форми ідеологічного тиску. Вихід із стану відчуження людини, як свідчить історична практика, – досить складна справа, що вирішується по-різному в певних філософських школах. Проте можна знайти дещо споріднене в розумінні подолання відчуження, яке охоплює всю практичну сферу, життєдіяльність людей – це, перш за все, радикальні соціально-економічні, ринково-демократичні перетворення в інтересах усіх людей праці.

Список використаних джерел:

1. Губман Б. Л. Неотомистская антропология и её эволюция // Буржуазная философская антропология XX века. – М.: Наука, 1986. – 295 с.
2. Маркович М. Маркс об отчуждении // Вопросы философии, 1989, № 9. – С. 36–51.
3. Маркс К. Экономическо-философские рукописи 1844 года // Маркс К., Энгельс Ф. Из ранних произведений. – М.: Гос. изд-во полит. лит-ры, 1956. – 690 с. – С. 517–642.
4. Сартр Ж.-П. Бытие и ничто: Опыт феноменологической онтологии. – М.: Республика, 2000. – 639 с.
5. Хайдеггер М. Время и бытие: Статьи и выступления / Сост., пер. с нем. и комм. В. В. Библихина. – М.: Республика, 1993. – 447 с.
6. Tuveson E. Alienation in Christian Theology // P. P. Weiner (Ed.) Dictionary of The History of Ideas: Studies of Selected Pivotal Ideas. 5 vols. – New York: Charles Scribner's Sons, 1974. Vol. 1. – P. 34–37.
7. Wilson C. The Outsider. Boston: Houghton Mifflin Company, 1956. – 288 p.

Чорная С.В.

студентка,

Янушевич И.А.

кандидат философских наук, доцент,

Одесский национальный политехнический университет

ПРОБЛЕМЫ ИСТИНЫ И ПРАВДЫ В СОВРЕМЕННОМ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМ ИСКУССТВЕ

В диалектике онтологических и гносеологических аспектов искусство являет нам истину, тогда как в мире заложены основания этой истины. Но выводится эта истина через субъективные переживания и интерпретации явлений действительности, которые в искусстве трактуется как художественная правда.

Мы часто употребляем мы по отношению к искусству понятия «истина», «правда» и часто забываем, что здесь они имеют иной смысл, нежели в научном или документальном отражении действительности. В документальном очерке, летописи и мемуарах, хроникальном фильме истина, правдивость есть точное